

✻ BUDAVÁRI ✻

2021. 02. ✻ II. ÉVF. 1. SZÁM

SÉTÁK

MAGAZIN

A TELJESSÉG FELÉ

BESZÉLGETÉS BOLDOCZKI GÁBOR TROMBITAMŰVÉSSZEL

A budavári evangélikus
templom története

Újjászülető
Zsolnay kerámiák

Kalandozás Buda egykori
bohémnegyedében

ND
NEMZETI
HAUSZMANN
PROGRAM

KEDVES OLVASÓ!

TARTALOM

ÚJJÁSZÜLETÉSEK

- 4 A kerámia dicsérete
Így születtek újjá a Szent István-terem
Zsolnay díszei

LÉLEKZET

- 8 A teljesség felé
Beszélgetés Boldoczki Gábor trombitaművésszel
- 12 Tabán: kalandozás Buda egykori
bohémnegyedében
- 20 Játsszótársam, a budai Vár

FÖLD ALATTI BUDAVÁR

- 16 Történelmi utazás a Várhegy belsejébe,
az ősembertől a török korig

TEMLOMOK A VÁRBAN

- 22 „Ha emberek vagy angyalok nyelvén szólok”
A budavári evangélikus templom története

BUDAVÁRI FINOMSÁGOK

- 25 Királyi lakomák Mátyás korában

AKTUÁLIS KÖZÉRDEKŰ INFORMÁCIÓK

- 26 Hírek a Budavári Palotanegyedből

KÖZELKÉPEK

- 27 Keresztrejtvény

Köszönöm, hogy 2021-ben is kíváncsi a Budavári Sétákra! Amikor decemberben e lap hasábjain legutoljára találkoztunk, az összegzésen, az elmúlt két év eredményeinek felidézésén volt a hangsúly. Ha az év vége a visszatekintés ideje, akkor az év elején érdemes számba venni azt, hogy milyen feladatok állnak előttünk.

Hadd kezdjem rögtön egy örömhírrrel, hiszen a Várkapitányság egy újabb megtisztelő feladatot kapott: ránk bízta a Magyar Nemzeti Levéltár Bécsi kapu téri épületének rekonstrukcióját. Az épület díszes északi tornya a második világháborúban megsérült, majd 1945-ben helyreállítás helyett felrobbantották, azután nem építették vissza. A tervező, Pecz Samu eredetileg még egy szárnyat álmódott az épülethez, de ez pénzühiány miatt soha nem készült el. A Nemzeti Hauszmann Program keretében most újjászületik az egykori torony, megépül az eredetileg tervezett szárny, és felújítjuk a meglévő épületrészt is.

Idén augusztus 20-án átadjuk a nagyközönségnek az újjáépített legendás Szent István-termet a Budavári Palotában. Befejezzük a

Csikós udvar és környezetének rendbetételét, ezt követően az újjászületett Lovarda épületét is birtokba vehetik a látogatók.

2021-ben több nagyszabású terünk is a megvalósítás szakaszába lép. A Szent György téren elindítjuk a József főhercegi palota visszaépítését, a Dísz tér sarkán elkezdjük a Vöröskereszt Székház újjáépítését, és hozzáfogunk a Honvéd Főparancsnokság épületének rekonstrukciójához is.

Idei első lapszámunkban többek között a hamarosan megnyíló Szent István-terem újjáépítéséről is olvashatnak. Ellátogatunk a föld alá, hogy megtudjuk, hogyan alakult ki a Vár alatti barlangrendszer, szó lesz a Tabánról, benézünk a budavári evangélikus templomba, és ismert emberekkel beszélgetünk arról, hogy mit jelent számukra a budai Vár.

Jó olvasást, tartson velünk 2021-ben is!

*Fodor Gergely
kormánybiztos,
a Várkapitányság vezetője*

BUDAVÁRI SÉTÁK, II. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

Kiadja: Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zrt. 1013 Budapest, Ybl Miklós tér 6., 1519 Budapest, Pf. 365
ISSN 2732-0855

Főszerkesztő: Kőrösi Gábor

Vezető szerkesztő: Németh Mónika Főmunkatárs: Csúri Bence

A szerkesztőség munkatársai: Borbényi Györgyi, Gyarmati Krisztina, Igazság Arnold, Komáromi Lili, Kúti Klaudia, Költő Nóra, Leitner Karina, Nagy Nándor, Szabó Balázs, Szűcs Borbála Fotók: Gyarmati Lili, Kárász Karolina, Pályi Zsófia, Szabó Balázs, Boldoczki Gábor fotóarchívuma, Cultiris, Fortepan, FSZEK Budapest Gyűjtemény, Hirtling István fotóarchívuma, Magyar Nemzeti Galéria, MTI, Múpa archívum, Shutterstock, Várkapitányság archívum, Wikimedia Commons

Fejlesztéseinket és programjainkat bárhol és bármikor figyelemmel kísérheti. Kövesse közösségi oldalainkat, tekintse meg *Budavári Történetek* című [online magazinműsorunkat](#) YouTube-csatornánkon, és [iratkozzon fel hírlevelünkre!](#)

hirlevel.nemzetihauszmannprogram.hu

A KERÁMIA DICSÉRETE

ÍGY SZÜLETTEK ÚJJÁ A SZENT ISTVÁN-TEREM
ZSOLNAY DÍSZEI

Különleges helyiséget adtak át 1902 februárjában a Budavári Palota déli összekötő szárnyában, amelynek létrehozásában a korabeli magyar képző- és iparművészet színe-java közreműködött.

A Szent István-terem nem csupán Ferenc József elismerését nyerte el, de az 1900-as párizsi világkiállításon is nagydíjat kapott. Megálmodói között ott találjuk Zsolnay Vilmost is, akinek nem csupán abban volt nagy szerepe, hogy a terem egyáltalán megszülethessen, de neki köszönhetjük azt is, hogy a kerámia mint alapanyag kiemelkedő szerepet kapott az enteriőr kialakításánál. Cikkünkben a Nemzeti Hauszmann Program keretein belül újjászülető, és idén augusztus 20-án megnyíló Szent István-terem egyik fő ékességét adó Zsolnay kerámiákat mutatjuk be olvasóinknak.

A hetvenhét négyzetméteres Szent István-terem eltért a Budavári Palota alapvetően barokk és neobarokk enteriőrjeitől, mivel román stílusban készült, helyenként magyar ornamentikus díszítéssel fűszerezve. Bensőséges hangulat és finom gesztusok jellemezték, kialakításában a fa mellett a kerámia is különösen nagy hangsúlyt kapott: a falakat Árpád-házi királyok és szentek kerámiaképei díszítették, pirogránit betétek tarkállottak a díófa falburkolatban és a mennyezet gerendái között, a terem közepén pedig egy több mint négy és fél méter magas, mázas kerámiakandalló kapott helyet, amelyen Strobl Alajos Szent Istvánt ábrázoló kerámia mellszobra állt. A terem e díszítéseit egykor és most is a Zsolnay Porcelánmanufaktúra pécsi gyárában készítették el.

A pirogránit az 1880-as évek elején kifejlesztett Zsolnay kerámiafajták gyűjtőneve, előtagja a magas hőmérsékleten való égetésre, míg utótagja a termékek nagyfokú szilárdságára utal. Remek állóképességgel bíró alapanyag, amelyből nem csupán kültéri dísz tárgyakat és tetőcserepeket, de aranyozott vagy eozinmázzal dekorált kandallókat is készítettek. A 19. század végén különösen nagy népszerűségnek örvendtek a

📷 Korabeli fotók, leírások és a Zsolnay-gyár próbadarabjai segítettek a szakembereknek az eredeti színek rekonstruálásában

☛ **Fent:** A Zsolnay Porcelánmanufaktúra csodásan bizonyította már a 19. és 20. század fordulóján, hogy kerámián is lehet festői igényű, anatómiai pontosságú képet festeni

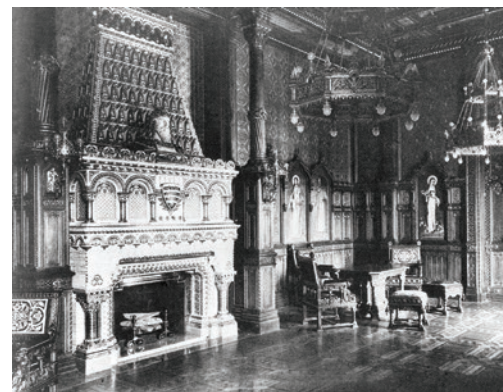
☛ **Balra:** A porcelánfestő művészek projektor segítségével rajzolták fel grafittal az alapmázra a rávetített mintát, majd elkészítették a hátteret, az apró díszítő motívumokat, a szegélyeket és végül az aranyozást. A képek egy-egy fázis után a kemencébe kerültek, ahol kiégették őket

2021. augusztus 20-án a nagyközönség számára is újra megnyílik a századfordulós iparművészet remeke, a Szent István-terem.

pirogránitból készült kályhák és kandallók, főúri kastélyok és nagypolgári szalonok kedvelt berendezéseivé váltak. Közülük azok, amelyeknek sikerült átvészelnük a 20. század háborgó viszontagságait, jellemzően még ma is működőképes állapotban vannak.

A szakemberek több mint egy évig dolgoztak azon, hogy az eredeti tervek alapján rekonstruálják a Szent István-terem 4,7 méter magas és 2,8 méter széles kandallójának kerámiaelemeit. A 120-féle elemből,

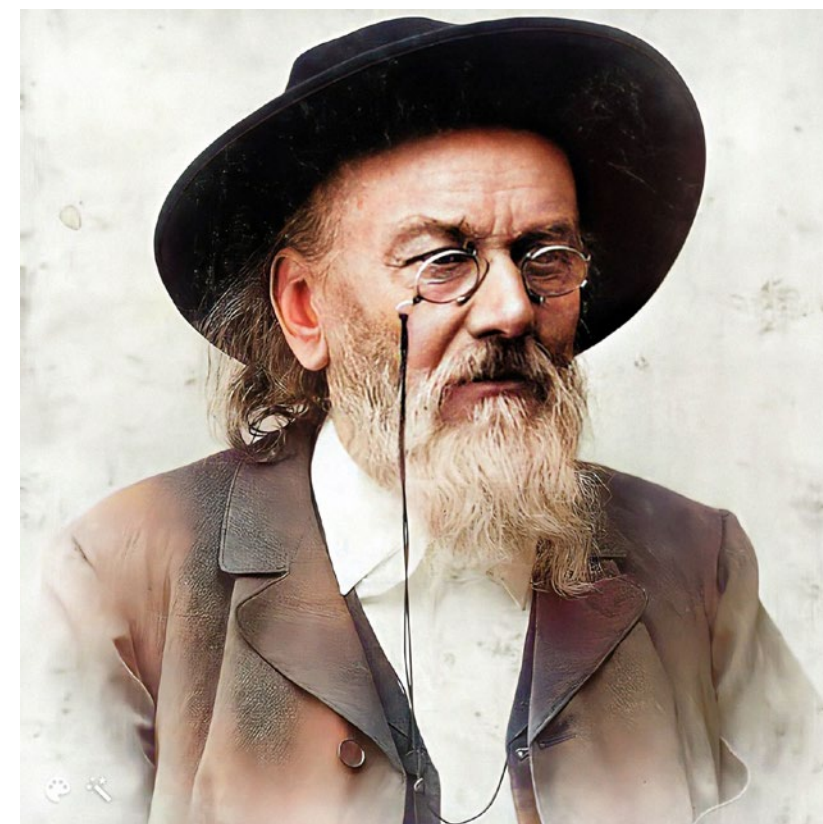

☛ **A terem csodálatos berendezése a második világháborúban szinte teljesen megsemmisült, a helyiséget később dolgozószobának és tárolónak használták**

összesen hatszáznál is több darabból álló alkotást fennmaradt egykori mintadarabok, az eredeti tervek és archív fotók alapján tervezték újra. Egyes részei nyolc-tíz festési, mázolás, majd égetési fázison is átesetek az aranyozás előtt. A kandalló 1 méter 70 centiméteres magasságban található főpárkányán kap helyet a szintén újraalkotott Szent István-szobor, amely elhelyezkedésének köszönhetően fentről, óvó atyai tekintettel néz majd le a látogatóra.

A terem másik fő kerámiaeleme a Roskovics Ignác festményei alapján készült, Árpád-házi királyok és szenteket bemutató képsorozat volt. A kézzel festett ábrázolásokat több mint három éven keresztül rekonstruálták a Zsolnay Porcelánmanufaktúra festőművész és porcelánfestő szakemberei. A historizmus egyik legkiválóbb magyar festőjének kerámiába átültetett alkotásaiból több eredeti próbaégetés is fennmaradt, ami nagyban megkönnyítette a munkát. Ezeket és a régi fotókat alapul véve született újra a terem díszítő tíz nagy méretű, egész alakos kerámiakép, valamint a két ajtó fölötti, több táblából álló kompozíció.

Az évekig tartó gondos, magas szaktudást igénylő rekonstrukciónak köszönhetően 2021. augusztus 20-án újabb várbeli újjászületésnek lehetünk szemtanúi: a Nemzeti Hauszmann Program keretében, az eredeti tervek alapján helyreállított Szent István-terem közel 120 évvel első átadása után ismét megnyílik a nagyközönség előtt. ✿

▶ SÁRGADINNYE, KERÉKPÁR, PIROGRÁNIT

Zsolnay Vilmos valódi reneszánsz ember volt: nem csupán egy máig nemzetközi hírű porcelánmanufaktúrát virágoztatott fel, de kiválóan festett, szenvedélyesen borászkodott, saját természetű sárgadinnyéinek pedig még külföldön is híre ment. Már egészen kis gyerekként festő szeretett volna lenni, édesapja azonban kereskedelmi pályára szánta. Bécsben és Münchenben tanult, majd hazatérve bazárt nyitott, ahol a legkülönfélébb termékeket árulta a fegyverektől a porcelánokig. Hamar kiderült, hogy ugyan nem ez a hivatás áll közel a szívéhez, mégis a vérében van a kereskedelem. Eleinte úgy képzelte, e képességét az általa oly nagyra tartott magyar bor exportjában kamatoztatja majd, a sors azonban nem így akarta. Édesapja halála után, az 1860-as években vette át a családi porcelángyár irányítását. Ettől fogva minden energiáját a porcelánmanufaktúra felvirágoztatására, új kerámiaanyagok kifejlesztésére fordította, különféle agyag- és mázfajtákkal kísérletezett. Így született meg többek között a pirogránit kerámiafajta vagy a színjátzó, fényesen csillogó vagy matt kerámiamáz, az eozin. A Zsolnay termékek a 19. század utolsó évtizedeiben egyre nagyobb népszerűségnek örvendtek, nem csupán határon innen, de külföldön is, Angliától Japánig. Míg 1875-ben mindössze 36 munkatárs készítette a kerámiákat, 1891-ben a gyár már 650 embert foglalkoztatott. Zsolnay Vilmos izgalmas és tartalmas életet élt: imádta a művészeteket, rendszeresen jótékonykodott, egy időben még a Pécsi Kerékpár Egyesület elnökeként is tevékenykedett. 1898-ban, két évvel a halála előtt Pécs díszpolgárává avatták.

A TELJESSÉG FELÉ

MOST
TROMBITÁKKAL
ZENGJ
A SZERELEMNEK,
A KÜLÖNÖSNEK,
MELY CSAK
AZ ENYÉM.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

Beszélgetés Boldoczki Gábor trombitaművésszel zenéről, családról, a határok feszegetésének szellemi izgalmáról és egy sorsfordító születésnapról...

✂ **Minden ember számára meghatározó az indíttatás, a gyermekkor, a családi háttér. Önnek mit adott ez az időszak?**

Szüleink szerető gondoskodása vett körül bennünket Kiskőrösön, ahol testvéremmel felnőttünk. Édesanyám matematikát tanított, édesapám pedig a helyi zeneiskolában a rézfúvós hangszerek tanára volt. Úgy kilencéves lehettem, amikor először adta a kezembe a trombitát.

✂ **Együtt is felléptek?**

Szeretettel emlékszem vissza a közös munkánkra, gyakorlásra. Sok szép közös fellépésünk is volt a kiskőrösi fúvószenekarral, amelyet ő vezetett.

✂ **Mikor jött a nagy elhatározás, hogy zenével szeretne foglalkozni?**

Tízennégy éves koromban a Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskolába jelentkeztem, utána pedig a Zeneakadémia következett. Bár korábban voltak hazai versenyeredményeim is, egy genfi nemzetközi trombitaverseny számottevő volt számomra, ahol épp a huszadik születésnapomon ve-

✂ **Johann Baptist Váňhal és August Carl Ditters von Dittersdorf a klasszicista zene ma már kevésbé ismert, ám felfedezésre érdemes, izgalmas zeneszerzői voltak**

hettem át a díjat: ekkor gondoltam úgy, hogy trombitaművész szeretnék lenni.

✂ **Azóta beírta a nevét a legismertebb trombitaművészek sorába. Van-e, volt-e kedvenc zeneszerzője?**

A barokk kor trombitarepertoárja elég gazdag, és egy trombitaművész számára kézenfekvő, hogy erre a korszakra specializálódjon, de engem mindig is sokféle korszak sokféle zenéje vonzott. Számomra maga

a zene a meghatározó. A hangszer csak eszköz. A barokkban például, ha egy darabot hegedűre komponáltak, az valójában nem csak hegedűn szólalhatott meg: ha a hegedűs épp beteg lett, az oboista játszotta azt a szólamot. Természetes volt, hogy egy darabot azon a hangszerezen adnak elő, amely épp rendelkezésre áll. Nagyon izgalmasnak találok az átíratok készítését, ez a CD-felvételeim témaválasztásában is jól tükröződik. Tíz lemezem jelent meg eddig, a legújabb, *Versailles* című albumon a francia barokk és korai klasszika zenéje csendül fel, eredetileg oboára, fuvolára, hegedűre komponált művek. A trombita fényes és olykor virtuóz hangja szerintem remekül passzol az ünnepélyes hangvételű francia barokk zenéhez.

✂ **Turnéi során Boldoczki Gábor olyan neves zenekarokkal lépett már fel, mint a Wiener Symphoniker, a Konzerthausorchester Berlin, a Czech Philharmonic, a Mozarteumorchester Salzburg, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar vagy a Liszt Ferenc Kamarazenekar**

✂ **Ha jól értem, a trombitaművészet határait igyekszik feszegetni.**

A trombita sokféle tónusú hangszer, és ma új reneszánszát éli, legalábbis kezd kibújni abból az alárendelt szerepből, amely sokáig meghatározta a sorsát. A barokk korban az ünnepek hangszere volt, komoly udvari státusszal. Az uralkodó mellett biztosan ott állt egy trombitás, aki szignált adott, amikor ő szólt a néphez.

Majd a romantika korában a hangszerépítők felfedezték a ventilt, ami lehetővé tette a kromatikus játékmódot, tehát minden hang megszólaltathatóvá vált a hangszeren, ami új távlatokat nyitott a trombita érvényesülése előtt. Igyekszem a kortárs zeneszerzőket is inspirálni, hogy fedezzék fel őket is a maguk számára ezt az egyedülálló, angyalian lágy hangú és ércesen robusztus hangszert. Ropant büszke vagyok, hogy Krzysztof Penderecki és Fazıl Say is komponált számomra versenyművet. Hála Istennek, ma már egyre több zeneszerző fedezi fel a hangszerben rejlő lehe-

✂ **Boldoczki Gábort 2019-ben az I. kerület díszpolgárává választották, mely alkalomból egy trombitát fújó angyal szobrával ajándékozták meg**

trombitaversenyek vannak, mindegyik ünnepélyes hangvételű, és kétségkívül gyönyörű. De engem az érdekelt, hogy az olyan zeneszerzők művei, mint Vivaldi, Bach, Händel, vajon hogyan szólalnak meg trombitán. És az ember csakugyan elámul, amikor elkezd a dolgok elméjére ásní. Itt van például a cseh zenekultúra: mindenki ismeri Dvořákot, Smetanát, de azt már kevésbé, hogy vajon honnan jön, miből építkezett az ő világraszóló zenéjük. Ha kicsit tovább kutatunk, látjuk, hogy vannak olyan kevésbé ismert cseh zeneszerzők is, akik szintén csodálatosak. Itt van például Dittersdorf vagy Vaňhal a klasszika korából, és még rengeteg nagyszerű alkotó. Az ilyen és ehhez hasonló felfedezések mindig sok szellemi és zenei izgalmat tartogatnak. Ebből született a *Bohemian Rhapsody* című album, amelyen autentikus módon a Prágai Kamarazenekarral játszom.

✂ **Van-e példaképe?**

A legnagyobb kedvencem Maurice André. Ő egy igazi legenda. Nagyon sokat hallgattuk a trombitájátékát középiskolás éveimben, tulajdonképpen mindig az ő felvételével kezdtük a napot. Valójában ő tette szólóhangszerré a trombitát, és a közönség rajongott érte. Hatalmas élmény volt, úgyszólván álomszerű, mikor megnyertem a róla elnevezett versenyt.

✂ **Másfél éve apaként is helyt kell állnia, úgyhogy lesz kinek átadni a zene szeretetét. Gondolom, a kis Vilmos megérkezével sok minden megváltozott az ön életében.**

Zenészként számos sikerben volt részem, de ez az élményvilág semmi máshoz nem fogható. Feleséggel,

✂ **Krzysztof Pendereckivel, a 20. század második felének egyik legjelentősebb klasszikus zeneszerzőjével, aki több alkalommal is vezényelte Magyarországon saját műveit**

Krisztinával a zeneakadémiai években ismerkedtünk meg, kisfiunk közös életünk legnagyobb ajándéka. Rá odafigyelni, az ő kiténtető figyelmét lekötni, és nyomon követni fejlődése minden kis rezdülését, nos, ez semmi máshoz nem fogható érzés. Szülőnek lenni is igazi művészet. Alighanem a legszebb dolog, ami történhet egy ember életében.

✂ **Mióta élnek a Várban?**

Már zeneakadémista koromban sokat jártam a Várba próbálni Szabó Teréz tanárnőhöz. Minden alkalommal, amikor beléptem a Bécsi kapun, úgy éreztem, egy új világ tárul elém. Csodáltam a középkori házakat, az utcákat és tereket belengő történelmi levegővel nem tudtam betelni. És persze nem gondoltam volna, hogy

✂ **Boldoczki Gábor trombitaművész a Budafoki Dohányi Ernő Szimfonikus Zenekar szólistájaként 2021 januárjában a Müpában**

IGYEKSZEM A KORTÁRS ZENESZERZŐKET IS INSPIRÁLNI, HOGY FEDEZZÉK FEL ŐK IS A MAGUK SZÁMÁRA EZT AZ EGYEDÜLÁLLÓ, ANGYALIAN LÁGY ÉS ÉRCESEN ROBUSZTUS HANGSZERT.

egyszer majd épp itt fogunk lakni. Számomra megunhatatlan, különleges érzés itt élni. A várbeli házaknál pedig talán csak a bennük lakók érdekesebbek. Rengeteg nagyszerű ember él itt.

Aztán 2000-ben rátaláltunk egy kis tetőtéri lakásra, amit a szintén várbeli neves műemléképítész, Dragonits Tamás segítségével pár év múlva kibővítettünk, így a lakás mögötti üres padlás kedélyes, kissé bohém művészotthonná változott, ahol már sok hazai és külföldi zenész barátunk megfordult. A most 96 esztendő Tamás bácsi, aki nagy zene-rajongó, időközben családi jóbaráttá vált, és rengeteg érdekes történetet mesél a második világháború utáni időszakról, a hatalmas erőfeszítésről, amellyel igyekeztek megmenteni, visszaállítani a Vár műemlék épületeit, lehetőleg a legrégebb kori emlékek kiemelésével. Természetesen mesél az életéről is, mi pedig csak száj tátva hallgatjuk, amikor – hála remek memóriájának – elmeséli, milyen volt Bartókot, Dohnányit, Cziffrát hallani zongorázni, Furtwänglert látni vezényelni a Zeneakadémián. Mikor őt meglátogatjuk, valóban úgy érezzük, mintha egy békebeli, régi világba repülnénk vissza.

✂ **A megújulás most újabb lendületet vett a Nemzeti Hauszmann Program révén. Nyomon követi a fejlesztéseket?**

Úgy hiszem, a Budavári Palotanegyed méltó újjászületése minden budavári polgár szívügye. Magam is gyakran sétálok erre a családommal, és örömmel tapasztalom, hogy az építkezések mellett a parkokra, kertekre is kiemelt figyelem jut. Vélemé-

✂ **Feleségével, Körmendy Krisztina hegedűművésszel és gyermekükkel, Vilmostal**

nyem szerint hatalmas vállalkozás, remek kezdeményezés a háborúban megsemmisült vagy teljesen átépített épületek eredeti pompáját rekonstruálni, különösen itt, ezen a történelmileg oly hangsúlyos helyen, mint a budai Vár.

✂ **Nehéz úgy zárni egy beszélgetést a mai időkben, hogy ne beszéljünk a világjárványról. A Covid-19 miképp érintette önt és családját?**

Bár a pezsgő zenei élet megállt egy időre, de azért szerencsére vannak live stream koncertek a Müpában vagy a Zeneakadémián, amelyeket nagyon jó kezdeményezésnek tartok. El kell fogadnunk, hogy most nehéz a helyzetünk, de közben reménykednünk is kell, hogy már látszik az alagút vége. A világjárványnak megvannak a maga tanulságai, fájdalmas veszteségei, de ez számomra mégsem kizárólag negatív időszak. Meg kell látnunk és találnunk a dolgok pozitív oldalát is. És ami a legfontosabb: a bezártságnak hála, végre minden percét kiélvezhetem az apai örömöknek. ✂

TABÁN

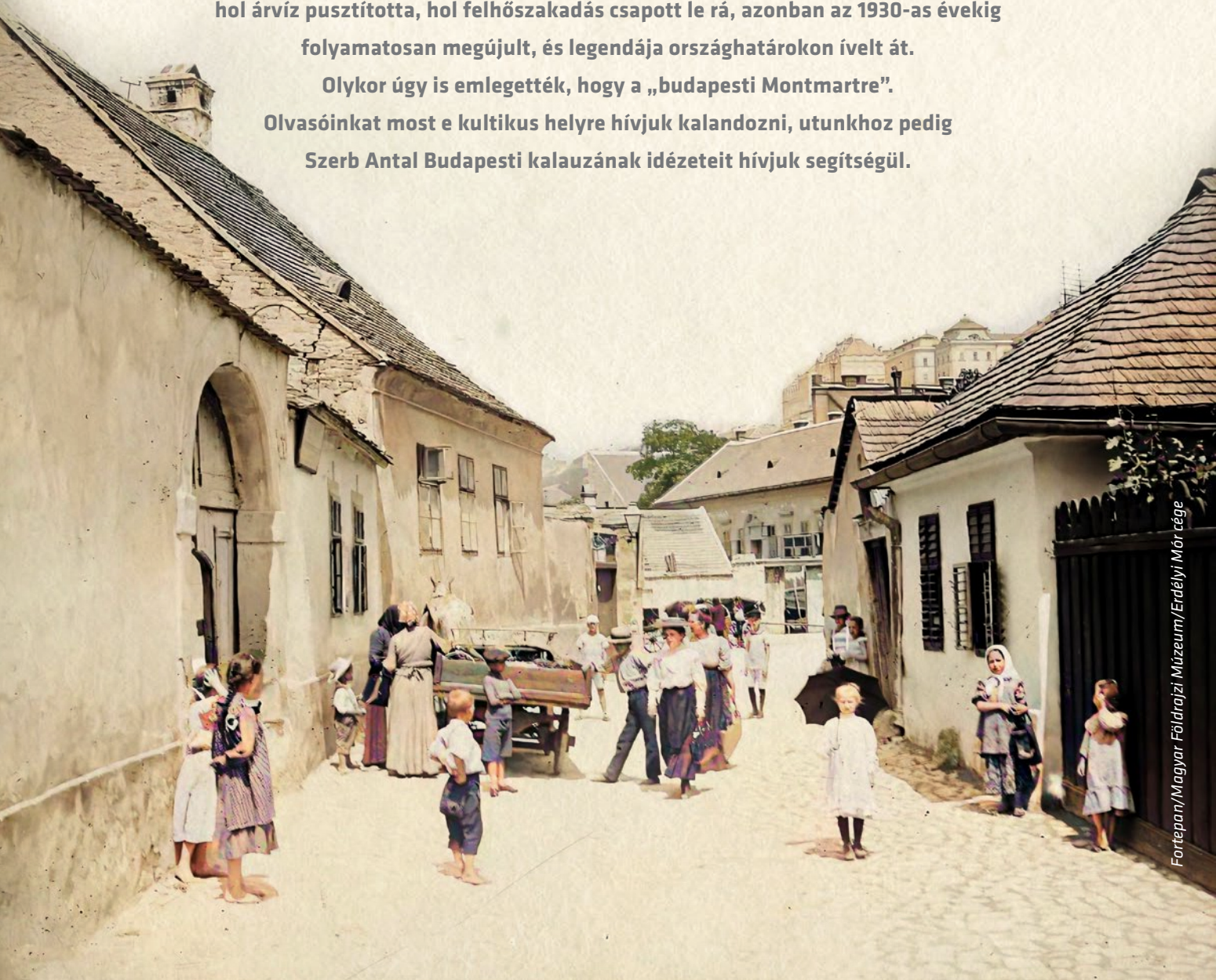
KALANDOZÁS BUDA EGYKORI BOHÉMNEGYEDÉBEN

A Tabánról mindenkinek eszébe jut valami... Kinek a romantikus séta, a finom ebéd egy kockás terítés vendéglőben, kinek fiatalokra felejthetetlen koncertjei. Egykor önálló település volt, majd előbb Buda, végül Budapest városrésze lett. A 19–20. század fordulójára szórakozóhelyekkel, vendéglőkkel, borozókkal teli romantikus negyedévé vált, ahová a kor leghíresebb művészei jártak mulatni. Története kalandfilmbe illő: a városrészt hol leégett, hol árvíz pusztította, hol felhőszakadás csapott le rá, azonban az 1930-as évekig folyamatosan megújult, és legendája országhatárokon ívelt át.

Olykor úgy is emlegették, hogy a „budapesti Montmartre”.

Olvasóinkat most e kultikus helyre hívjuk kalandozni, utunkhoz pedig Szerb Antal Budapesti kalauzának idézeteit hívjuk segítségül.

Fortepan/Magyar Földrajzi Múzeum/Erdélyi Mór cége

ROMANTIKUS VÁROS- RÉSZBŐL FESZTIVÁLPARK

„Valamikor itt házak álltak, Uram, de milyen házak! és a házak közt utcák kanyarogtak, de milyen utcák!”

Budapest I. kerületében, a Gellért-hegy lankáin, a Naphegy és a Várhegy ölelésében ma zöldellő parkok húzódnak, ám ha visszautaznánk a századforduló környékére, akkor nyüzsgő, romantikus városrészt találunk itt. A hegyekre felfutó, girbegurba, macskaköves utcákkal, apró, fehérre meszelt házakkal, mulatókkal és kocsmákkal szegélyezett negyed az irodalmi és művészeti élet központja volt. Hangulatát egyenesen a párizsi bohémnegyedhez hasonlították, sőt a budai Grinzing-

👉 A Tabán Fesztivált először 1968-ban rendezték meg, a május eleji szabadtéri koncertek hagyományát az LGT és a Mini indította el

ként is emlegették, utalva ezzel Bécs borvidékére. Ez volt a Tabán, más néven Tímár- vagy Rácváros, mely egykor Buda legkultikusabb vendéglátós negyedének számított. 1930-ban azonban a városvezetés elbontásra ítélte, hogy egy új, modern városrész születhessen a helyén. A második világháború árnyékában azonban a bontás utáni fejlesztés elmaradt, így máig zöldfelület uralja a negyedet, ahol a régi mulatók szelleme 1968-tól fesztiválként öltött új formát. A Tabán a 70-es évek rockzenei életének egyik legfontosabb helyszíne lett, az LGT-től kezdve a Beatricén át a Hobo Blues Bandig itt koncerteztek a magyar rocktörténet nagyjai. Az LGT *Gyere, gyere ki a hegyoldalba* című dalát egyenesen a Tabán ihlette, a 80-as évek végén az együttes búcsúkon-

certjére is itt került sor. 10 év kihagyás után azóta is minden év májusában megrendezik a Tabán Fesztivált, ami egyet jelent a budapesti nyári koncertszezon indulásával.

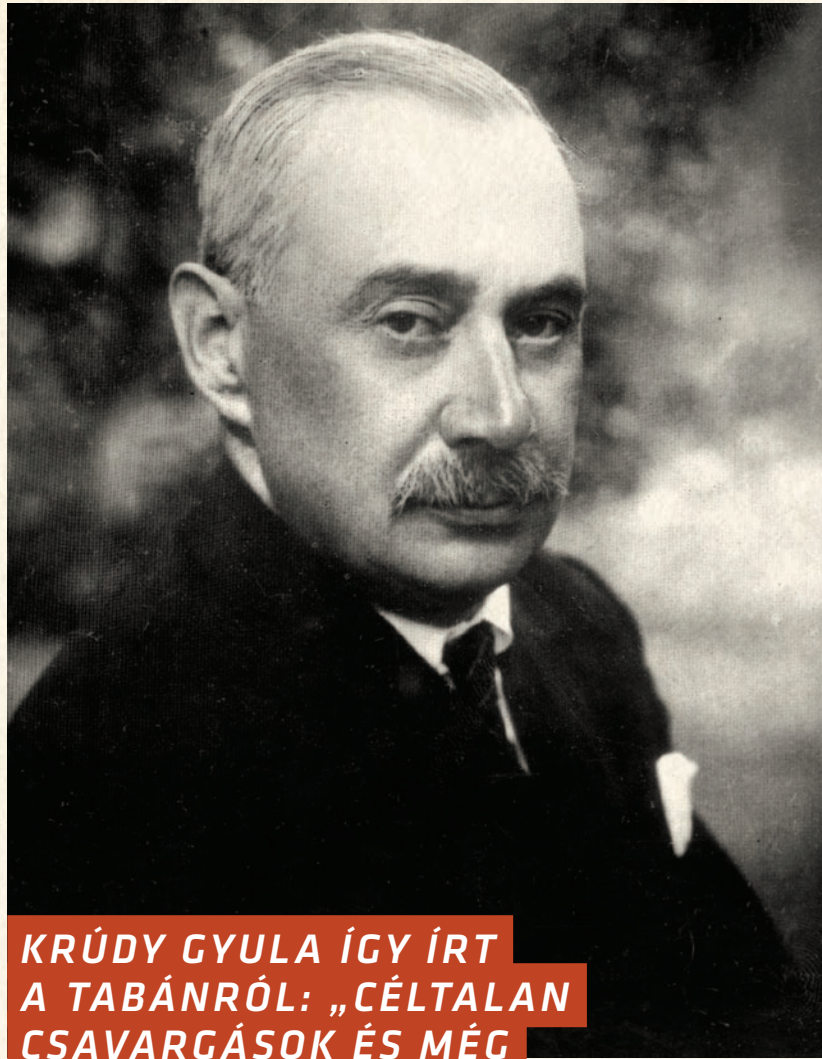
CSERZŐVARGÁK ÉS A KADARKA OTTHONA

„A házak földszintesek voltak és a közepükön a szederfa mellett mosóteknő állt.”

A városrész története, ami messze a 19. és 20. század fordulójáig nyúlik vissza, tele van izgalmas, már-már kalandfilmbe illő fordulatokkal. A Dunához lefutó védett, napsütötte hegyoldalok, a jól termő talaj és a hévízforrások mindig vonzó lakóhelynek számítottak, őskori és ókori római emlékeket is feltártak már a területen. A tatárjárás után IV. Béla, majd Mátyás király uralkodása alatt a budai Várral együtt ez a városrész is virágzásnak indult. A középkorban cserzővargák és tímárok otthona volt, akik fellendítették a kereskedelmet. Később a török hódoltság sem vett vissza a városrész fejlődéséből: ekkor épült meg a Rudas és a Rác fürdő őse.

Fortepan/Balla Demeter/Hégyi Zsolt jogdíjmentés adományára

**KRÚDY GYULA ÍGY ÍRT
A TABÁN RÓL: „CÉLTALAN
CSAVARGÁSOK ÉS MÉG
CÉLTALANABB ÜLDÖGÉLÉSEK
HAZÁJA, TABÁN!”**

A negyed nemcsak termáljairól, de szőlőjéről is híres volt: a 17. században nagyszámú szerb lakosság települt be, így Rácvárosként is emlegették. A rácokhoz köthető a budai bor hírnevének öregbítése, ők honosították meg az egyik legkiválóbb szőlőfajtát, a kadarkát. A 18. századra zsindefeletes vályogházakkal szegélyezett, sűrűn lakott utcácskákban nyüzsgött az élet, azonban a virágzó negyed fejlődését tűzvészek és árvizek nehezítették. A legenda szerint 1810-ben egy kádárlegény tüzet rakott háza udvarán, és a száraz időben a tűz vilámgyorsan elterjedt a viskók között. A nagyrészt a szőlőkben dolgozó

lakosok nem értek vissza időben, az otthon maradók a szárazság miatt víz híján a boroshordók tartalmával igyekeztek – sajnos hasztalanul – megfékezni a lángokat. A tűzvész következtében hatalmas kár keletkezett, Virág Benedek híres könyvtára is leégett, de a városrész varázslatos gyorsasággal épült újjá. Később a Tabánt egykor átívelő patak, az Ördög-árok áradása okozott nagy gondokat, majd a filoxerajárvány csapott le rá, amelyben a szőlők nagy része elpusztult, ám a városrész folyamatosan képes volt a megújulásra, a kocsmák és a borfogasztás hagyománya mit sem veszített varázsából...

**POLDI BÁCSI
ÉS A TÖBBIK...**

„Minden második ház nagyhírű régi vendéglő volt, sramlizenével. Itt állt, kérem, a Mélypince, a Poldi bácsié, ötszázéves pinceboltozatával (...) Itt volt a fűrjmadár a falon, Vahot Imre kezeirása mellett, és Krúdy Gyula mámoros, megszentelt emlékezete.”

A 19–20. század fordulójára a Tabán vendéglőkkel, kocsmákkal, mulatóhelyekkel teli bohémnegyedé vált, amely vonzotta a fővárosi értelmiséget. Állítólag a 68 utcácskából és 5 térből álló városrészben összesen 76 borozó, söröző, kocsmá, vendéglő és kerthelyiség üzemelt. Akkoriban úgy tartották, hogy kétféle embert lehetett találni a Tabánban: a vendéglátókat és a vendéget. A pesti kávéházakból költők, írók, művészek, színészek lepték el a budai negyedet: az Albekker, a Régi nyár, a Kisbalta és a Mélypince névre keresztelt legendás vendéglátóhelyeken Krúdy Gyulától kezdve Ady Endrén, Kosztolányi Dezsőn, Kaffka Margiton át Szerb Antalig az egész nyugatos írógeneráció megfordult, és versekben, novellákban, regényekben örökítették meg a felejthetetlen

FSZEK Budapest Gyűjtemény

📍 A városrész egyik legnépszerűbb vendéglője a Mélypince volt, rendszeresen megfordult itt Krúdy Gyula, Bródy Sándor, Szerb Antal vagy épp Márai Sándor

📍 A Gellért-hegy lankáin, a Naphegy és a Várhegy ölelésében ma zöldellő parkok húzódnak a hajdani nyüzsgő, girbegurba utcák helyett

Ma már nehéz elképzelni, hogy egykor sramlizene hangja töltötte be itt a macskaköves utcákat, és hajnalig tartó mulatságok zajlottak a fehérre meszelt házak között. A Szerb Antal emlegette sáros rétek helyét szerencsére mára virágzó zöld parkok vetették át, amelyek a béke szigeteként emelkednek ki a városi forgatagból. Az egykori bohém városnegyed hangulatát pedig a Tabáni Kakas Vendéglő piros kockás terítője, a gyönyörűen felújított műemlék házak – például a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum vagy a Döbrentei utcában található Mesemúzeum épülete –, a Tabán művészmozi és a Tabán Fesztivál a mai napig őrzik. 🌿

tabáni hangulatot. Krúdy egyenesen így ír róla: „céltalan csavargások és még céltalanabb üldögélések hazája, Tabán!” Egyik kedvenc törzshelyét, a Mélypincét, ahol mindig tartottak fenn számára üres asztalt, Krausz Poldi „bácsi” üzemeltette. A legendák szerint a vendéglő pincéjébe 80 lépcsőfok vezetett le, falait még a török időkből emelték, és része volt a budai hegyet behálózó pincerendszernek. A másik kultikus helyként az Alsó Avart emlegették, amely az anekdoták szerint a szerelmespárok romantikus törzshelyének számított. A kerthelyiségből a szerb templom órájára lehetett látni, mely mindig fél nyolcat mutatott, így ideális volt az úriemberek számára, akik hölgyvendégeiket az órával szemben ültették le, így állítva meg az idő múlását.

felzúdult a lakosság, a művészársaság nem értette, miért kell ledőzrolni a pezsgő városrészt. Írók, festők és fényképészek az utolsó pillanatig tiltakoztak, és igyekeztek megőrizni a legendás tabáni hangulatot.

📍 Közel egy évszázada a városrész a béke szigeteként emelkedik ki a zajos nagyvárosi forgatagból

ÉLET A BONTÁS UTÁN

„Nem tudom, illik-e az idegenforgalmi illemkódex értelmében, megmutatni valamit, ami nincs. Mert Ön, teljes joggal, csak sáros réteket lát, amint únottan csapkodják a Gellérthegy lábát.”

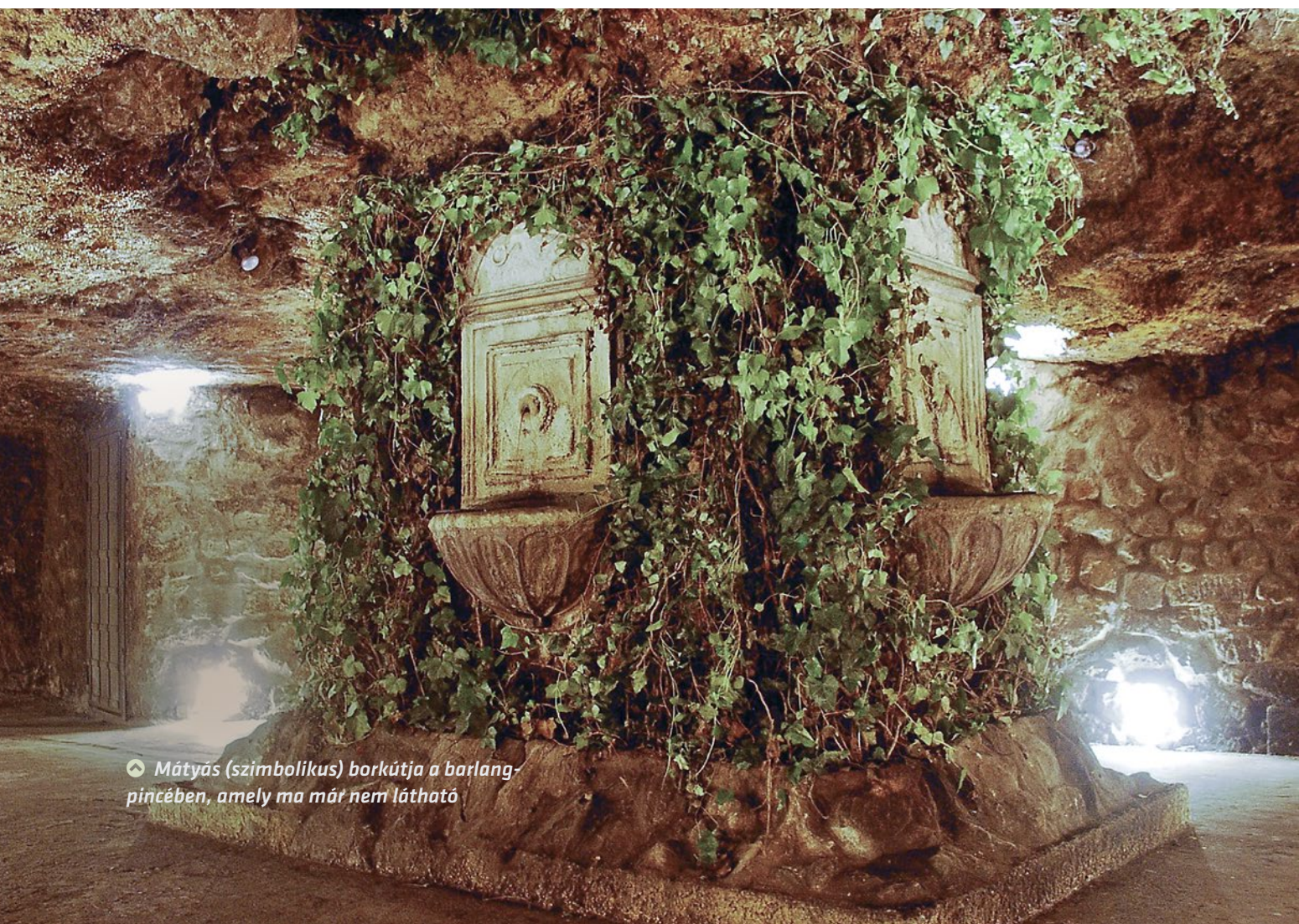
A gyakori tűzvészek, az időről időre felbukkanó járványok, valamint az Erzsébet híd és a Budai körút építésével járó munkálatok miatt 1933-ra a városvezetés bontásra ítélte a legendás negyedet. A bontás hírére

TÖRTÉNELMI UTAZÁS

A VÁRHEGY BELSEJÉBE,
AZ ŐSEMBERTŐL A TÖRÖK KORIG

Különleges, misztikus világ bújik meg a budai Vár alatt... A Várhegy belsejében különböző eredetű, változatos méretű és keletkezési idejű, illetve eltérő rendeltetésű föld alatti terek húzódnak, körülbelül 31 000 négyzetméteren. Ezeknek a tereknek az idők folyamán igen sok és érdekes funkciójuk volt.

☞ Mátyás (szimbolikus) borkútja a barlangpincében, amely ma már nem látható

**A VÁRALAPÍTÁS IDEJÉN A VÁROS
MÉRETÉT A MÉSZKŐPAPLAN
KITERJEDÉSE HATÁROZTA MEG,
AZ ELSŐ VÁRFALAKAT ŐSEINK ANNAK
SZÉLÉRE ÉPÍTETTÉK.**

ŐSI LELETEKET ŐRZŐ ÜREGEK

A budai Várhegy várfalakkal határolt felülete tanúhegyként emelkedik ki a Duna és az Ördög-árok által vájt völgyek között. Fő alkotóeleme a közel 40 millió éves budai márga, amely tengeri üledékből képződött. Erre 3-8 méter vastag mészkőpaplan rakódott 160-350 ezer éve. Ez a mészkőpaplan védte meg a márgát az időjárás pusztító hatásaitól.

A jégkorszak végén a repedésekben feltörő víz üregeket vájt magának, fülkét alakított ki a márga és a mészkő határán. A víz üregképző hatása vezetett a világviszonylatban is ritka mésztufa barlangok kialakulásához. A várfennsíkon több száz ilyen kis üreg keletkezett, amelyeket már az ősember is ismert. Ezt tanúsítják azok a leletek, melyeket neves geológusunk, Kadić Ottokár talált a múlt század harmincas éveiben az Úri utca 72. számú épület alatti építkezésen. A pattintott kavicseszközökről és csontokról megállapította, hogy azok az alsó paleolitik korból származ-

nak. A leleteket a hatvanas években Vértesszőlősi előemberrel egykorúnak azonosította. Így tehát egy közel félmillió éves emberi lelőhelyre bukkantak.

A HABARCSKÉSZÍTÉSTŐL A BOROSPINCÉKIG

A 13. században, a váralapítás idején igen gyorsan, tervszerűen építették fel a várfalakat és osztották ki a telkeket. A város méretét a mészkőpaplan kiterjedése határozta meg. A korai, első várfalakat (melyek ma már nem láthatók, hiszen eléjük később új várfalak kerültek) őseink a mészkőpaplan szélére építették.

A várplató közel sík, de nem vízszintes területét a legtöbb helyen egységes utcaszélességekkel, és ahol ez lehetséges volt, egységes telek-

méretekkal parcellázták, majd építették be.

A lakók a kis méretű barlangüregeket, más néven oldásformákat, csak az építkezésekkel párhuzamosan ismerték meg. Újabb kutatások alapján ezek mérete maximum 10-20 cm, térfogatuk legfeljebb 1-3 liter volt. Ma már tudjuk, hogy elődeink a mészkőpaplan alatti márgát habarcskészítés miatt bányászták, eközben pedig nagymértékben kitérték az eredetileg nagyon kicsi méretű üregeket.

A bányászat mellett a víznyerés is fontos funkciója lett ezeknek a föld alatti tereknek: a ma is létező, de legtöbb esetben lezárt, nem látható, az üregekhez levezető aknáknak, kürtők ötöde alatt volt eredetileg kút. Továbbá szőlő és bor tárolására is használták ezeket a vajatokat, ennek jelei néhány kivételtől eltekintve szinte minden barlangpincében kimutathatók, valamint rengeteg leírás is említést tesz

☘ Kút a barlangpince-rendszerben

róla. Ahhoz, hogy a lakók a borokat árulni tudják, számos épület pincéjéből lépcsőt építettek az utcára. A pincék alatt lévő barlangpincék tökéletesen megfelelhetek a bor tárolására.

Ekkor néhány barlangüreget már oldalfalazattal is elláttak a márga ki-pergésének megakadályozására, illetve aljzatát lemélyítették, hogy belmagassága megfelelő legyen. A legtöbb vári házhoz tartozott egy-két ilyen barlangpince. Oláh Miklós, a későbbi esztergomi érsek 1536-ban fel is jegyezte: „...a Várhegy belseje a számtalan borospince miatt valóságosan üres”.

LEGENDÁK A TÖRÖK KORBÓL

Ahol lehetőség volt rá, az egy tulajdonban lévő barlangokat a lakók kibővítették, egymással összekötötték, mivel így jobban tudták hasznosítani az üregeket. Egyre nagyobb, összefüggő rendszereket alakítottak ki, de a mai nagy labirintus még természetesen nem létezett. A budai polgárok arra is hamar rájöttek, hogy a házak alatt található barlangpincék más célra is hasznosíthatók: itt tárolták él-

miszereiket, az idegenek – vagy éppen az adószedők – elől ide rejthették értékeiket.

Miután a törökök elfoglalták a budai Várat, a barlangok jelentősége megnőtt, nem egy jeges pinceként szolgált. A török hódoltság sok rémtörténetet, legendát hagyott maga után: rebesgették – főleg a Vár-barlangban található Háremhölgyek kútjáról, illetve a Pasa kútjáról (ma

Mamutfogas kút) –, hogy egy-egy budai pasa a megunt háremhölgyeit a mélyben falaztatta el, vagy kútba dobatta. Sokan eredtek a legendákban élő török kincsek nyomába is a Várhegy gyomrában, nem sok eredménnyel.

Több korabeli szöveg is említést tesz a Vár alatt megbúvó üregekről. Az 1660–64 közötti magyarországi utazásainak leírásaiban Evlia Cselebi

☘ Az Úri utca 16. előtti járdaszakasz alatt található barlangpince főtéjében előkerült oldásformák

☘ Gótikus kő ajtókeret a barlangpincében az Úri utca 10. alatt

török utazó vetette papírra, hogy Buda várában egy, a Duna vizét szállító szivattyú, ún. csurgó kút, valamint 75 ólomfedelű közkút, 40 sziklába vágott házi kút és százhetven pince-ciszterna található. 1686-ban Schulhof Izsák, a budai zsidó közösség te-

lakosság a bombák elől ezekben a pincékben keresett menedéket, és a védők is ezekben a helyiségekben pihentek ki fáradalmaikat.

Az ostromokról a barlangokban talált ágyúgolyók is tanúskodnak: a mai napig is látható befalazott ágyú-

A középkorból vannak gótikus kőoszlopok és boltívmaradványok is a barlangpincékben, bár ezen emlékek nagy része áldozatul esett a 20. századi jelentős átépítéseknek, bővítéseknek.

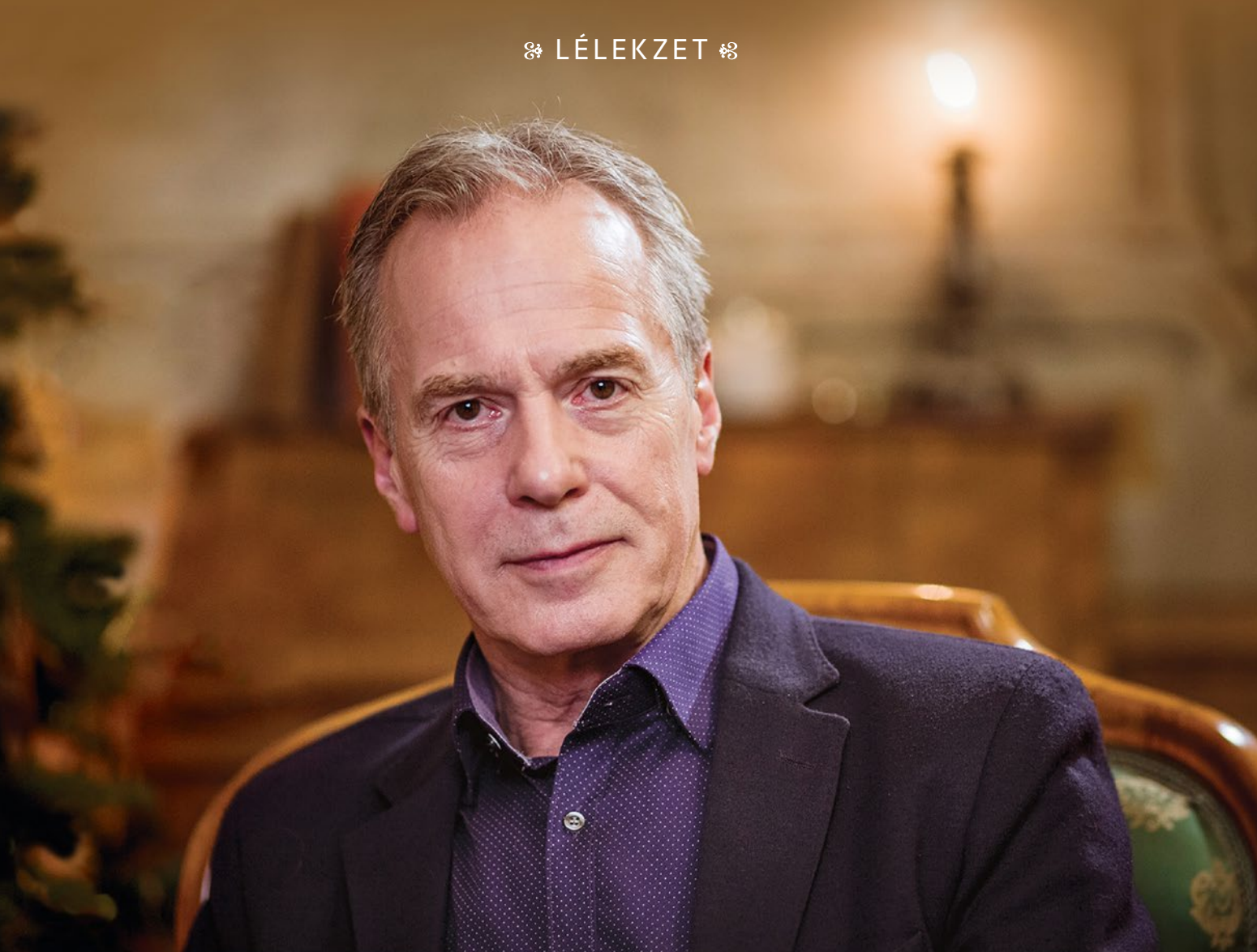

kintélyes tagja jegyezte fel a Vár visszafoglalásáról szóló emlékirataiban, hogy a mai Táncsics Mihály utca alatt található járatokat a zsidók áruraktárnak használták. Az ostromok idején a

golyó például az Úri utca 4. és 6. számú házak járdája alatti barlangpince-teremben, illetve a volt Állami Nyomda alatti, a barlangpincéből kialakított óvóhelyen. ☘

☘ Zsigmond korabeli pillér (középen)

JÁTSZÓTÁRSAM, A BUDAI VÁR

Vannak olyan helyek a világban, amelyeknek önmagukon túlmutató jelentésük van számunkra: régmúlt idők emlékeit idézik, elfeledett pillanatokot hívnak elő életünk meghatározó időszakából. Jóleső érzés – még ha éppen csak gondolatban is – újra és újra elidőzni a régi, ismerős épületek között, megidézni megszervezett mosolyokat, illatokat, képeket. A Nemzeti Hauszmann Program Facebook-oldalán időről időre népszerű művészeket, közéleti szereplőket kérünk arra, meséljenek nekünk a budai Várnegyedhez való viszonyukról. Hirtling István színművésszel a Rád gondolkod adventi videókalendárium első ablakában találkozhatott a Várkert Bazár közönsége, ahol Márai Sándor egyik írását olvasta fel. A felvétel alkalmával a színművész arról is beszélt, milyen emlékek kötik életének egyik fontos helyszínéhez, a budai Várhoz.

„Gyermekkorom szép emlékei közé tartozik a rengeteg várbéli csatangolás. A testvéreimmel és a barátainkkal nagyon sokat csavargtunk a Várban, kisebb és nagyobb kamasz koromban is. Felfedeztük a Halászbástya lépcsősorait. Érdekes módon mindig a Hunyadi János út felől közelítettük meg a Várat, soha nem a másik oldalról. Mint egy labirintusban, úgy járkáltunk benne. Persze akkoriban közel sem volt ennyire jól ápolt, mint ma, a pesti oldalról sokszor láttam nagyon romosnak, de felsétálva, és az Uri utcán, a Tóth Árpád sétányon és környékén bolyongva mindig egészen más világ nyílt előttem” – meséli Hirtling István.

A Vígszínház színművésze számára azonban nem csupán a korai években volt meghatározó helyszín a budai Vár, felnőtt évei is sokáig ide kötődtek. A Budapesti Gyermekszínház színészképző stúdiója után, 1979-ben nyert felvételt a Színház- és Filmművészeti Főiskolára, ahol 1984-ben szerzett diplomát. Már főiskolásként színpadra lépett több

☛ Egy kamaszkori vasárnap délutáni séta a Várban öltönyben, nyakkendővel

budapesti színházban is, 1982-től pedig a Nemzeti Színházban – és a színház kamaraszínházaként működő Várszínházban – kezdett játszani, a társulatnak egészen 1991-ig tagja volt: „A Várszínházban lettem felnőtt színész, ott próbálhattam főiskolásként első saját szerepemet, ott játszottuk az emlékezetes sikerdara-bokat. Jó volt ott színházat játszani. Jó volt a csapat. Azokban az években még romos volt a szomszédban álló Sándor-palota, és csak egy bedőlt deszkakerítés választotta el a színháztól. Volt, hogy azon besurranva bent bökláztam a romok között. Különös kísérletkastély volt. Jólesett a lelkemnek, amikor elkezdtek felújítani: a szemem láttára nyerte vissza egy fantasztikus palota régi formáját, és a budai Vár egyik ékköve vált belőle. Sok kollégám, barátom is a környéken lakott: Avar István, Kalocsay Miklós, Kálmán György a Bécsi kapu téren, és a szomszéd házban öreg csillagászprofesszor barátom, Ponorai Thewrewk Aurél, akinek sok könyve jelent meg a csillagászat témakörében, melyeket mindig a Várban mutattak be.”

Noha Hirtling István nem a budai Vár egyik ablakából figyeli már a várost egy-egy színházi előadás előtt, mégsem szakadt el a budai Várnegyedről; rendszeresen

☛ Hirtling István Gábor Miklóssal, Goethe Tasso című színművének próbáján. A darabot 1987. november 4-én mutatták be a Várszínház kamaratermében, a Refektóriumban

tart Márai-esteket a De la Motte-Beer-palotában. A művész a mai napig figyelemmel kíséri a számára oly kedves városrész sorsának alakulását: „Ahogy az utóbbi években a Tabán felől feltekintek, látom a Lovarda és a Főrség megújult épületeit. Igaz, még itt-ott zajlik az építkezés, de hát sokkal könnyebb volt lerombolni, mint újjáépíteni. Rengeteg energia kell ahhoz, hogy ilyen épületek újra feltámadhassanak, ám ezáltal nemcsak a Vár ékkövei csiszolódnak, hanem Budapest és az ország egyik jelentős épületegyüttese jön itt létre. Szívvel remélem, hogy a Budavári Palota épülete is visszanyeri azt a régi fényét, amit igazán megérdemel.” ✂

A FŐRSÉG ÉS A LOVARDA ÉPÜLETEINEK ÚJJÁÉPÍTÉSÉVEL BUDAPEST ÉS AZ ORSZÁG EGYIK JELENTŐS ÉPÜLETEGYÜTTESÉT KAPJA VISSZA A BUDAI VÁR.

„HA EMBEREK VAGY ANGYALOK NYELVÉN SZÓLOK”

A BUDAVÁRI EVANGÉLIKUS TEMPLOM TÖRTÉNETE

A templomok falait valójában nem a kő és a habarcs tartja össze, hanem egy ezeknél is jóval erősebb, láthatatlan szövet, amelynek egymásba kapaszkodó szálai a közösség hívó és szolgálatot teljesítő tagjainak személyes sorsából fonódnak. Buda legrégebbi evangélikus templomát sok ilyen történet tette egyre erősebbé az idők során.

Ezek legfontosabb fejezetei két különleges emberhez, egy 19. századi asszonyhoz és egy huszadik századi férfihoz kötődnek.

Wikimedia Commons/Thaler Tamás

☛ **Mária Dorottya Lujza Vilma Karolina főhercegnő József nádor hitveseként a budai evangélikus közösség aktív tagja és mecénása volt**

űzte innen, s még gyermekeitől is elszakították.

Szeretett evangélikus közössége az általa alapított, még épülőfélben lévő templom előtt vett búcsút tőle.

A KÉTSZER IS ÚJJÁ- SZÜLETETT TEMPLOM

Az 1847-ben elkészült templomot az 1890-es évek elején lebontották, mert ide került a Honvéd Főparancsnokság épülete. Utódja, amely már a mai templom helyén állt, Kallina Mór tervei nyomán 1895-re készült el a Bécsi kapu tér déli oldalán.

Érdekeség, hogy az oltárát a régiből hozták át, oltárképét pedig Székely Bertalan festette. Az új templom négyzetes alapzatú, felfelé törekvő, karcú megjelenésű, neobarokk épület lett. Párkánydíszsel elválasztott, hármastagozatú, vörösréz fedésű siskája is a barokk stílusjegyeket idézte. Odabent egyszerű dongaboltozat, a bejárat fölött kettős karzat fogadta a híveket. Budapest ostromakor, 1944 szilveszterén azonban ez az épület is súlyos károkat szenvedett, odalett az oltárképe is, orgonája és teljes berendezése.

A Bécsi kapu téren található templom őse annak idején a Dísz téren állt. Létrejöttét egy sziléziai születésű, de lélekben magyar főhercegnőnek köszönheti.

A Karlsruhéban született Mária Dorottya 22 évesen ment hozzá a nála több mint 20 évvel idősebb József főherceghez, Magyarország nádorához. A nádor első két hitvese gyermekágyi lázban halt meg. Harmadik feleségével öt közös gyermekük mellett – akik közül kettőt korán elveszítettek – nagy szeretettel nevelték a másik két házasságából született gyerekeket is.

MINDENT A GYERMEKEKÉRT, MINDENT MAGYARORSZÁGÉRT!

A fiatal nádornét már akkor a szívébe zárta a magyar nép, amikor az őt köszöntő országgyűlési küldöttséghez magyarul szólott: ilyesmire a Habsburg-uralkodóház nőtagjainál soha korábban nem volt példa.

Dorottya azonban nem csak ebben számított különlegesnek: evangélikus vallása is különlegesnek számított és megbotránkozást keltett a szigorúan katolikus Habsburg-családban.

☛ **A mai templom elődje, Buda első evangélikus temploma a Dísz téren állt a 19. század közepétől a század végéig**

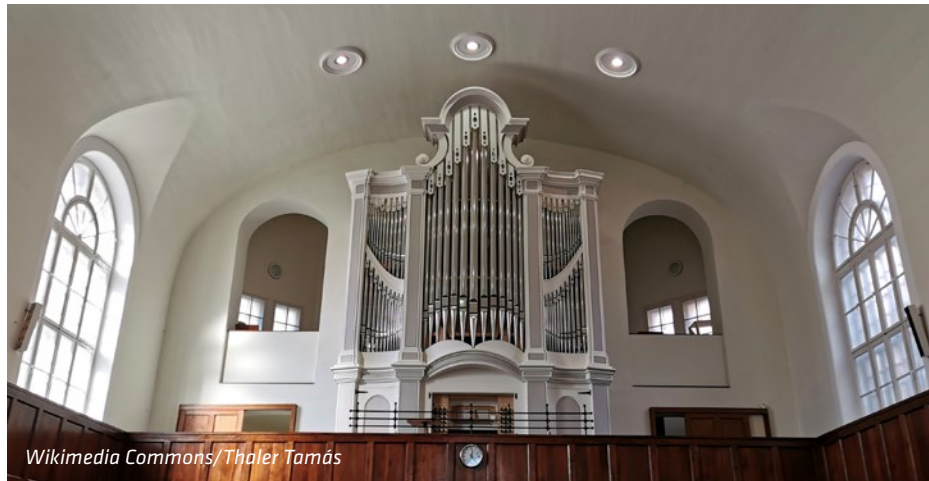
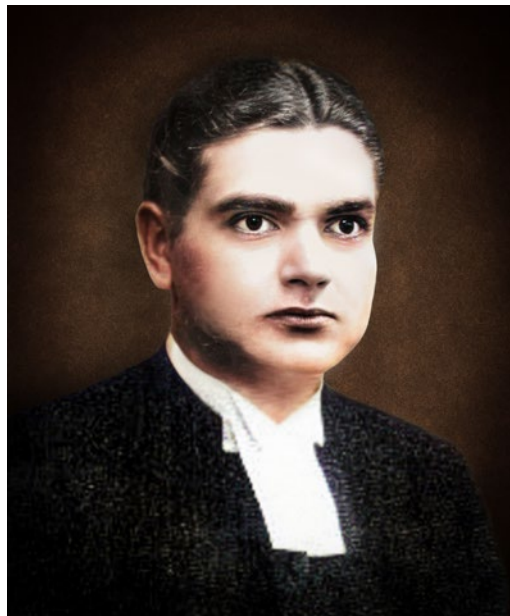

Nevéhez számos fontos szociális és jóléti intézmény támogatása fűződik Magyarországon: kórházat alapított a szegény gyermekeknek, ő volt a legfőbb patronálója Brunsvik Teréz kisedővőjének, az egyedülálló nőknek munkalehetőséget biztosított, a kolerajárvány idején pedig több ezer embernek küldött pénz- és élelmiszersegélyt.

Hamar aktív tagja lett a pesti lutheránus közösségnek is. A gyülekezet ekkor már több évtizedes múltira tekintett vissza, de Dorottya ideérésekor még csak a mai Deák téren volt templomuk. Más budai hívőkkel együtt így a nádorné is ide járt, ami telente meglehetősen fáradságos utat jelentett, hiszen akkoriban még nem volt állandó híd a Dunán.

Dorottya ezért 1844-ben összefogott Székács József pesti evangélikus lelkésszel, hogy az evangélikusok számára Budán is építsenek egy templomot. Ennek érdekében 10 000 forintos alapítványlevelet állított ki, ebből épült fel három év alatt a Dísz téren a templom és a parókia, amelynek felszentelésén azonban már nem lehetett ott, hiszen a magyarbarát nádornét férje halála után a bécsi udvar politikai okokból azonnal szám-

KIRÁLYI LAKOMÁK MÁTYÁS KORÁBAN

Wikimedia Commons/Thaler Tamás

◀ **Balra fent: Sztéhló Gábor Világ Igaza díjas egykori lelkész. Mellette a templom 2017-ben felszentelt orgonája, mely hazánk legnagyobb barokk stílusú historikus orgonája**

meg. Sárközi Mátyás író, irodalomtudós, a megmentett gyermekek egyike így emlékszik rá vissza: „Sztéhló Gábor szerintem megérdemelné, hogy szentté avassák, evangélikus lelkészként a háború alatt körülbelül ezer zsidó gyereket mentett meg oly módon, hogy a pesti és budai nagyiparos és arisztokrata barátai villájába beállított tíz-tizenöt gyerekkel, és azt mondta, például vitéz Szenczy Aladárnak: »Bújtasd el őket, és ha jönnek a nyilasok, kérd ki magadnak: miként merik feltételezni, hogy egy vitéznek zsidók bujkálnak a házában?« Így mentett meg közel ezer gyereket, többek közt egy 17 éves fiút, Oláh Györgyöt, a későbbi Nobel-díjas vegyészt, akinek a szerves kémia megújítását, az ólommentes benzín kifejlesztését köszönheti a világ...”

NEVETÉssel ÉS DALLAL A HALÁL ELLEN

Sokak szerint Sztéhló alakja ihlette a Valahol Európában című filmet is: 1944-től az ötvenes évekig összesen harminckét gyermekotthont hozott létre, ezerhatszáz gyermeket és mintegy négyszáz felnőttet mentett meg: árvákat, zsidókat, baloldaliakat, később pedig arisztokratákat, kulákokat – mikor kit kellett. Az általa védelt gyermekeknek még saját

miniköztársaságuk is volt Gaudiopolis, azaz „Örömváros” néven.

Amikor államosították az intézményeit, Sztéhló az evangélikus egyház keretein belül folytatta karitatív munkáját, pályafutása további részében a fogyatékkal élőkért és az idősekért dolgozott.

BUDAVÁRI EVANGÉLIKUSOK MA

A templomban ma is eleven a közösségi és hitélet, amin még a világvárvány sem tudott csorbát ejteni. Az online istentiszteletek mellett a templom még egy saját újságot is kiad *Budavári Hírmondó* címmel. A közösség tavaly ünnepelte a Bécsi kapu téri eredeti templom felszentelésének 125 éves jubileumát. Erre emlékezve Bence Imre igazgató lelkész ünnepi köszöntőjében így fogalmazott: „Azért imádkozunk, hogy minden ide betérő szívében épüljön fel az a templom, ahol az Isten ott-hona megvalósul. Kőből épített templomunk 125 éves, de a szívünk temploma örök, és mégis mindig új! Becsüljük meg ezért a templomi liturgiát és az igehirdetéseket, a tanítást és a lelki csendet, a felzengő éneket és a közösségben elmondott imádságokat, hogy lelki templomunk egyre erősebb alapon nyugodjon, és a viharok se ingassák meg!” ✂

Fortepan/Military Museum of Southern New England

◀ **1944. december 31-én a budai Várat pusztító bombázás sújtotta, melynek során a templom jelentős károkat szenvedett, de a gyülekezet a romok közt is megtartotta istentiszteleteit**

Friedrich Lóránt és ifj. Bretz Gyula tervei alapján, külső megjelenésében szinte teljesen a korábbival megegyező módon építették újjá a templomot, amit 1948-ban szenteltek fel ismét. Fennállásának centenáriuma, 1995-ben Schneller Vilmos egy különleges üvegmozaik ablakával is gazdagodott az épület.

A templom oldalán ma emléktábla, a bejárati ajtó felett pedig egy üvegmozaik őrzi az itt szolgáltató teljesítő Sztéhló Gábor lelkész (1909–1974) emlékét, aki a második világháború idején mintegy kétezer üldözöttet, nagyrészt kisgyermeket mentett

Benczúr Gyula: A diadalmas Mátyás (Magyar Nemzeti Galéria)

A tradicionális magyar konyháról elsőre a gulyásleves, a pörkölt vagy a töltött káposzta jut az emberek eszébe, ám például a gulyást, mint a magyarok eledelét, először csak 1804-ben említik egy könyvben. A pörkölt története pedig, amely a mai magyar konyha egyik szimbóluma, csupán két és fél évszázadra tekint vissza.

Joggal vetődik fel tehát a kérdés, hogy mi jellemezhetette a magyar konyhát korábban, például a középkorban. Milyen hatások színesítették az ősi étkezési szokásokat, a helyi jellegzetességeket?

A reneszánsz gasztronómiai kultúra, amelynek elterjesztésében I. Mátyás király második feleségének, Aragóniai Beatrixnak oroszlánrésze volt, nagy hatással bírt a magyar konyhaművészet alakulására. A királyi asztalra került ételek nemcsak bőségesek, de választékosak is voltak. Nagy volt az udvar állandó létszáma, vendégek fogadásakor ráadásul akár félezer éhes szájat is jól kellett lakatniuk – a legelőkelőbb úrtól a lovászfiúkig. A konyhákban egyszerre több tucat ember dolgozott reggeltől késő estig, a szakácsokat pedig nagy

becsben tartották, Mátyás udvarának híres nagyszakácsi szakácsmestere, Veres György például gazdag nemsként élte életét.

Az ételek készítésénél nemcsak hazai alapanyagokat használtak, hanem déligyümölcsöket és távol-keleti fűszereket is. A hagyma használatát Beatrix honosította meg, ahogyan az ő asztalán jelent meg először Magyarországon az étkezéshez használt villa is. Készítettek ételeket marhából, borjúból, juhból, sertésből, édesvízi halakból és természetesen vadállatokból. Mátyás szenvedélyesen szerette a vadászatot, több vadaskertje is volt, így az udvarban gyakran szolgáltak fel olyan vadat, amelyet a király maga ejtett el.

Pontos receptek nem maradtak fenn Mátyás király korából: a menyiségét például szinte soha nem tüntették fel, a fűszerezésnél pedig azt a tanácsot adták, hogy „ízesítsd urad ízlése szerint”. Érdekesség, hogy a leves nem számított mindennapi ételnek, a különböző kásák viszont népszerűek voltak, s mind a húskételek, mind a süteményeket rendkívül laktatóra készítették. A sülték titka pedig a sokféle, különböző ízvilágú mártás volt. ✂

KEDVENC RECEPT

BÉLSZÍN MÁTYÁS KIRÁLY MÓDRÁ

Hozzávalók:

- ✂ 4 vékony szelet bélszín
- ✂ 4 vékony szelet borjú- vagy sertésmáj
- ✂ 4 nagyobb zsemle
- ✂ 20 dkg gomba
- ✂ 2 közepes fej hagyma
- ✂ só, bors
- ✂ olaj vagy zsír a sütéshez

Elkészítés:

A zsemlek alját ropogósra pirítjuk. Egy serpenyőben olajban vagy zsírban megsütjük a vékonyra szeletelt, sózott és borsozott hússzeleteket, majd mindegyiket egy-egy zsemleszeletre fektetjük. A vékony májszeleteket is készre sütjük, és befedjük velük a húst. A gombát felszeleteljük, sózzuk és borsozzuk, kevés olajon pár percig pároljuk, majd a máj tetejére szórjuk. Ha szeretjük, vékonyra szeletelt hagymát is megfuttathatunk egy kevés zsiradékban, és a gomba mellé halmozhatjuk. Fogyaszthatjuk hagyományos ebédként, terített asztalnál, de ha a zsemle tetejét is lepirítjuk és a torony tetejére illesztjük, remek street food fogást kapunk.

HÍREK A BUDAVÁRI PALOTANEGYEDBŐL

A Nemzeti Hauszmann Program célja a Budavári Palotanegyed megújítása. Megtiszteltetés számunkra, hogy olyan épületeket és tereket adhatunk vissza az embereknek, amelyek korábban nem csupán méltatlan állapotban voltak, de sokszor el is voltak zárva a látogatók elől.

Mindent megteszünk azért, hogy mindig időben felhívjuk a figyelmet az aktuális munkálatokra és az azokkal járó esetleges forgalmi változásokra. Reméljük, ez is elősegíti, hogy a jövőben is megtiszteljenek bennünket figyelmükkel, bizalmukkal.

JÓ ÜTEMBEN HALADUNK AZ EGYKORI SZENT ISTVÁN-TEREM REKONSTRUKCIÓJÁVAL

A Budavári Palota déli összekötő szárnyának rekonstrukciója során helyreállítjuk a palota eredeti, Hauszmann Alajos által megálmodott sziluettjét, illetve az egykor itt található Szent István-termet, amely a századforduló magyar iparművészetének kiemelkedő jelentőségű alkotása volt, ám a második világháború alatt teljesen megsemmisült. A munkák során a Kemál Atatürk sétány egy részét várhatóan 2021. augusztus végéig le kell zárunk, de ez idő alatt a sétány mellett ideiglenes utat biztosítunk az erre közlekedők számára, amelynek területét a lezárást követően rehabilitálni fogjuk.

FOLYTATJUK A TÖRTÉNELMI KERTEK, PARKOK ÉS SÉTÁNYOK KARBANTARTÁSÁT

A Budavári Palotanegyedben és környékén található kerteket és sétányokat azok végleges kialakítása előtt is karbantartjuk, illetve balesetmentesítjük. Ennek során ápoljuk a zöldfelületeket, új növényeket telepítünk, és megújítjuk a területen található gyalogosútvonalakat. Ilyen munkákat kezdünk márciusban a Déli kertek területén, illetve az Ellyps sétány északi részén. Ehhez kapcsolódóan régészeti próbafeltárásokat is végzünk, ezért átmeneti lezárásokra kell számítani a Király lépcső környékén.

MEGÚJÍTJUK A VÁRFALAKAT ÉS A HABSBERG KAPUT IS

A várfalak fejlesztésének célja, hogy megszűnjenek a balesetveszélyes szakaszok, és a látogatók eddig be nem járható területekre is eljuthassanak. A falak átfogó rekonstrukciója hosszú évtizedek óta várat magára. A felújítás első ütemében megkezdtük a munkálatokat a Déli kertek területén, a Habsburg kapunál, illetve az Ellyps sétány déli részén. Jelenleg a Szarvas tér felől nem lehet feljutni a Várba a palotakerteken keresztül. Kérjük, a Palota út irányából használják az Országos Széchényi Könyvtár épületében található liftet és a Karakas pasa tornyánál lévő lépcsőt és lifteket, a Duna felőli oldalon pedig a Várkert Bazáron keresztül közlekedjenek.

Restaurátori munkákkal kezdetét vette a Habsburg kapu, a hozzá tartozó díslépcső, illetve a kapu mellett található, turulmadarat ábrázoló szobor felújítása is. A munkálatok ideje alatt a Habsburg kapun keresztül a közlekedés nem lehetséges.

KERESZTREJTVÉNY

Olvasóinkat hónapról hónapra játékra csábítjuk, amelynek nem titkolt célja, hogy izgalmas, érdekes részleteket fedezzenek fel a budai Várnegyed csodás épületei között sétálva. A kérdés és egyben a rejtvény megfejtése tehát: melyik híres, várbéli épület részlete látható a fotón?

A megfejtést, valamint a játékos nevét és címét március 4-ig várjuk e-mailben (budavarisetak@varkapitanysag.hu) vagy postai levélben (Várkapitányság Nonprofit Zrt., 1519 Budapest, Pf. 365). Kérjük, az e-mail tárgyában vagy a borítékon tüntessék fel: Magazin, rejtvény.

A helyes megoldást beküldők között páros belépőjegyet sorsolunk ki a Budai Várséták tematikus vezetéseire. A nyerteseket személyesen értesítjük.

		SZERTELEN	FEL, ANGOLUL	..., A HANGYA	TEPLOMI HANGSZER	GABON AUTÓJELE	
	1						Á
ZENEMŰ ELŐTT ÁLL				RYDERBERG-ÁLLANDÓ		NEUTRON JELE	
KÓRHÁZ JELE				TOJÁS NÉMÉTŰL		CÉGFORMA	
FOGSOR KÖZEPE!				FESTŐ (JÓZSEF)			
				ROMÁN BIRKÓZÓ			
	2	KÖZÉPEN RÁMOL!	... APÓ (BALZAC)				FESZÜLTÉG JELE
PARTNER			BANKPÁNIK				
				AMPER		MENETSZÁM JELE	URÁN VEGYJELE
				IMPULZUS JELE		SPIELBERG ŰRLÉNYE	DECIMÉTER JELE
BRASSÓI HEGYCSÚCS				A KEZEMBE HELYEZ			MÁSODPERC RÖVIDEN
				HÍM KROMOSZÓMA			
	R				AUTÓ BELSEJE!		A MAROS PARTJAI!

A megfejtést beküldő személyek a megfejtés beküldésével elfogadják, hogy személyes adataik kezelése a <http://varkapitanysag.hu/adatkezesi-tajkoztato> internetes oldalon elérhető tájékoztatónak megfelelően történik.

A BUDAI VÁR MEGÚJÍTÁSA KÖZÖS ÜGYÜNK.

Kövesse nyomon Ön is az újjászületést!

NP

NEMZETI
HAUSZMANN
PROGRAM

Fejlesztéseinket és programjainkat Ön és szerettei is bárhol és bármikor figyelemmel kísérhetik. Kövesse közösségi oldalainkat, tekintse meg a *Budavári Történetek* című **online magazinműsorunkat** a YouTube-csatornánkon, és **iratkozzon fel hírlevelünkre!**

hirlevel.nemzetihauszmannprogram.hu